



לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

# דף שבו עי

פרשות תזריע-מצורע, תשס"ב  
מספר 440

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות  
ע"ש הלנה ופאול שולמן

## הזהירות מלהתקרב אל הקודש

בפרשות שמיני, תזריע ומצורע מרוכזים רוב חוקי טומאה וטהרה, למעט פרשיות שילוח הטמאים מן המחנה וטומאת המת שנדחו לחומש במדבר. חוקים אלה נמצאים בין סיפור מותם של שני בני אהרון ביום הקמת המשכן (ויק' ט-י) לבין הציוויים שנאמרו "אחרי מות שני בני אהרן" (טז, א), שמגמתם ללמדנו "ואל יבא בכל עת אל הקדש" (שם, ב). טעמם של חוקי הטהרה עפ"י הרמב"ם הוא (מורה נבוכים חלק שלישי פרק מז):

כל המטרה היתה במקדש להביא את הפונה אליו להתפעלות, ושייראוהו ויראהו כמו שנאמר "ומקדשי תראו", וכל דבר מרומם כשיתמיד האדם להמצא בו ימעט מה שיש בנפש ממנו, ותמעט ההתפעלות שהיתה באה על ידו... וכיון שזו היתה המטרה, הזהיר יתעלה את הטמאים מלהכנס למקדש, עם ריבוי מיני הטומאות, עד שכמעט לא תמצא אדם טהור כי אם מעטים.

לדבריו, מטרת הקמת המשכן הייתה להשפיע על האדם באמצעות החוויה הדתית הנוצרת בשל הקרבה לא-ל השוכן בו. בכדי למנוע שחיקה בעוצמת החוויה הזו צמצמה התורה את האפשרות להגיע למקדש בעזרת ריבוי מיני הטמאים. בהמשך דברינו ניווכח שלהימנעות מקרבת הא-ל הייתה השפעה נוספת על האדם.

**סדר החוקים מעורר עניין:** גדרי טומאה **בעלי חיים** (פרק יא); גדרי טומאה **באדם** - טומאת היולדת (פרק יב); פרשיות הצרעת (פרקים יג-יד); הזב וטומאת שכבת זרע (טו א-יח); הנידה והזבה (שם יט-לג). והשאלות הן: א. מדוע הוקדמה פרשיית בעלי החיים לפרשיות האדם ב. מדוע פרשת היולדת מוזכרת בנפרד מטומאות האשה הנידה והזבה?<sup>1</sup> בעלי המדרש ראו בהקדמת פרשיות בעלי החיים לפרשיות האדם, הד לסדר היצירה בפרשת בראשית. בויקרא רבה (מרגליות, פרשה יד, עמ' רצט) מובא:

אמר ר' שמלאי כשם שצורתו<sup>2</sup> אחר בהמה חיה ועוף כך תורתו אחר בהמה חיה ועוף הה"ד "זאת תורת הבהמה" (ויק' יא, מו) ואחר כך "אשה כי תזריע וילדה זכר" (יב, ב).

רבינו בחיי המשיך בדרכו של המדרש ומצא הד למעשה בראשית גם בעובדה שהפרשיות המתיחסות לאדם פותחות בפרשת היולדת, בה נקשרה ההולדה עם מצוות המילה:<sup>3</sup>

וכשם שמצינו במעשה בראשית כי הבהמות והחיות והאילנות והצמחים קדמו ליצירת האדם והוא היה ראשון ואחרון... ותיכף שבראו מסר בידו מצות עשה ומצות לא תעשה, כן מצינו שסדרה התורה שלש פרשיות - אחת בבהמות וחיות שביסוד העפר, והיא 'זאת החיה אשר תאכלו', שניה בדגים שביסוד המים והיא 'את זה תאכלו מכל אשר במים', שלישית בעופות שביסוד הרוח והיא 'זאת אלה תשקצו מן העוף', ובאחרונה הזכיר יצירת האדם, ומיד הטיל עליו מצוה והיא המילה, להודיע שאין עיקר לידתו של אדם בעולם הזה כי אם למצוה.

<sup>1</sup> יש שאלות נוספות, כגון, סדר פרשות הצרעת, ובהן עסק אברבנאל בפירושו לפרשת תזריע.

<sup>2</sup> צורתו=יצירתו.

<sup>3</sup> רבינו בחיי, ביאור על התורה, ירושלים תשל"ז, ב, עמ' תסח.

ליישוב השאלה השנייה ניתנו כמה טעמים. בעלי המדרש הטעימו שיש קשר נסיבתי בין היולדת לבין המצורע: "מי גרם לוולד שיצא מצורע, אמו שלא שמרה את נידתה"<sup>4</sup>. או בניסוח אחר: "וכי מה עניין זה לזה, אמר הקב"ה אני אמרתי לך הבא קרבן לידה ואתה לא עשית כן, חייך שאני מצריךך לבוא אצל הכהן והובא אל הכהן" (שם יג, ב).<sup>5</sup>

ראב"ע, אברבנאל ורד"צ הופמן ראו כאן סדר כרונולוגי בחיי האדם – קודם כל האדם נולד ולכן נפתחות פרשיות טומאת האדם בפרשת היולדת. טעמים אחרים העלה הרב אלחנן סמט האחד מצד חומרת הטומאה – התורה מונה ליולדת זמן ממושך (40 או 80 יום), המונע ממנה להגיע למקדש, משא"כ ליתר הטמאים בהם מונה התורה לכל היותר שבועה ימים. טעם שני לדעתו הוא נסיבות האירוע – לידה היא מצב משמח, משא"כ רוב המצבים המתוארים בהמשך שהם מצבי חולי.<sup>6</sup>

הסבר אחר לסמיכות פרשיית בעה"ח לפרשת היולדת ולהצבתה בתחילת פרשיות טומאת האדם מתקבל, אם בוחנים את המצוות הנזכרות כאן בהקשר מקראי רחב. המצוות בפרק יא ובפרשת היולדת מתייחסות לשני תחומים: מאכל האדם (פרשיית בעלי החיים) וההולדה (היולדת והוולד). תחומים אלה הם שני מאפייני הקיום הבסיסיים, והם מופיעים בפרשת בראשית בסיום בריאת העולם: "ויברך אתם א-להים... פרו ורבו ומלאו את הארץ [הולדה]... הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע... לכם יהיה לאכלה [מאכל]" (בר' א, כח-כט).<sup>7</sup> במציאות המחודשת שנוצרה לאחר המבול שב הא-ל ומברך את נח ובניו – "פרו ורבו ומלאו את הארץ [הולדה]... כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה... אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו [מאכל]" (בר' ט, א-ד). ביום השמיני למילואים, עם חנוכת המשכן, באה התורה להעמיד מחדש גדרים לשני התחומים הללו, ללמדנו שהעולם הגיע לעידן חדש, שהרי נתחדשה מציאות שבה שכינה שורה בקרב מחנה ישראל.<sup>8</sup>

במציאות החדשה הזו נקבעו לתחומי הקיום, האוכל וההולדה, ממדי עומק שלא היו קיימים קודם לכן – טומאה, טהרה וקדושה. אמנם כבר בימי נח היתה הכרה מסוימת בחיות טהורות (בר' ז, ח), אך עתה נצטוו עליהן ישראל בצורה מפורטת.<sup>9</sup> גדרי הטהרה נקבעו תוך התחשבות בשינויים שעברה האנושות עד כה – אם לאדם הראשון הותר רק הצומח, ולבני נח הותר בשר כל החיות (למעט אבר מן החי), לבני ישראל הותרו רק חלק מבעלי חיים שאינם אוכלי בשר. כך ניתן להבין גם מדוע נזכרה מצוות המילה בפרשת היולדת – שהרי מצווה זו קשורה באופן מובהק למערכת ההולדה.

לשמירה על גדרי הטהרה יש משמעות נוספת: היא מאפשרת את החלת הקדושה שהיא ממאפייני המציאות של קרבת אלוקים. בסוף פרשיית בעלי החיים הטמאים והטהורים נאמר כסיכום: "והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו... והייתם קדשים כי קדוש אני" (יא, מד-מה). הימנעות מקרבה אל הקודש במצבי טומאה, מועילה למניעת הסכנה הכרוכה בכך: "והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימתו בטמאתם בטמאם את משכני אשר בתוכם" (טו, לא).

בדרך זו ניתן לראות את פרשיות הצרעת והזבים בהמשך. פרשיות אלו נתפסו ע"י בעלי המדרש כפרשיות של חוליים המעידים על הענשה או התראה<sup>10</sup> של ה' את האדם.<sup>11</sup> זאת כדי ללמדנו שהשראת השכינה על מחנה ישראל כרוכה בהשגחה ישירה, שלעתים קשה לעמוד בה, כמו

<sup>4</sup> ויקרא רבה (מרגליות), פרשה טו, ה, עמ' שלא.

<sup>5</sup> שם, ו, עמ' שלב.

<sup>6</sup> הרב אלחנן סמט, "טומאת היולדת ומילה לשמונה", פרשת שבוע, ישיבת הר עציון (בית המדרש האלקטרוני) תש"ס. סמט מעיר שגם פרשת הנידה נחשבת מצב של חולי שהרי התורה משתמשת בקשר אליה בלשון חולי "והדוה בנדתה" (ויק' טו, לג). לשיטתו קשה מדוע פרשת טומאת שכבת זרע נמצאת בין החוליים אלא א"כ נראה בפרשה זו נספח לפרשת הזב.

<sup>7</sup> על תחום האוכל מצווה אדם הראשון: "ויצו ה' א-להים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת... לא תאכל ממנו". ובשני התחומים הללו נענשו אדם וחיה – "בזעת אפיך תאכל לחם" ו"בעצב תלדי בנים".

<sup>8</sup> וראה דברי המדרש בבמדבר רבה (וילנא) פרשה יב, ו: "רב אמר, דבר שלא היה משנברא העולם עד עכשיו נעשה באותו היום. שמשנברא העולם ועד אותה שעה לא שרתה שכינה בתחתונים אלא משהוקם המשכן ואילך לכך נאמר 'ויהי' דבר חדש הוא".

<sup>9</sup> וראה מה שכתב בנידון רד"צ הופמן בהקדמתו לפירושו לויקרא פרק יא, עמ' רית.

<sup>10</sup> למשל, על הצרעת כהתראה ראה: ויקרא רבה (מרגליות), פרשה יד, לד, עמ' שפא. על הצרעת והזיבה כעונש על חטא ראה: שם, פרשה יח, ב, עמ' ת; שם, פרשה יח, ג, עמ' תד ועוד.

<sup>11</sup> ואמנם במקרא נמצאו מספר סיפורי צרעת הקשורים להשגחה ישירה של הא-ל כגון: צרעתם של אנשים רמי מעלה הקרובים לה' כמו משה (שמ' ד, ו); מרים (במ' יא, ט); גיחזי עבדו של אליהו (מל"ב ה, כז) ועוזיהו מלך יהודה בהיכנסו להקטיר במקדש (דבחי"ב כו, יט). בעלי המדרש העתיקו לתוך סיפורים נוספים את עניין הצרעת, ולעתים לצד עונש הזיבה. ראה: ויקרא רבה (מרגליות), פרשה יד, ג, עמ' שעד-שעז.

שמוכיח סיפורם של בני אהרון שמתו "בקרבתם לפני ה'" (טז, א). כבר קודם לכן הזהיר ה' את משה "רגע אחד אעלה בקרבך וכליתיך" (שמ' לג, ה)!

נמצאנו למדים שאת פרשת חוקי הטומאה והטהרה אפשר לראות על רקע הופעתה של מציאות חדשה, בה נוצרה קרבה בין בורא העולם לבני אדם. קרבה זו חייבה מצד אחד זהירות וגדרים חדשים של התנהגות אנושית, בכדי למנוע את הסכנות הכרוכות בקרבה הזו, ובד בבד קיבלו הפעולות הקיומיות והבסיסיות של האדם ממדי עומק שהרחיבו את משמעותן הקיומית המצומצמת.

ד"ר רבקה רביב  
המחלקה ללימודי יסוד